Scientific Quarterly of Research on Addiction, Vol. 18, No. 74, P 131-156, Winter 2025

Research Article

Career Prospects of Substance-Dependent Individuals Following a Return to Work: A Qualitative Study

Marziye Dorali[1], Yasser Rezapour Mirsaleh[2], Mojtaba Soltani[3]
Received: 2024/05/30 Accepted: 2025/04/15

Abstract

Objective: The present study aimed to investigate the job prospects of recovering substance-dependent people after returning to work. **Method:** This was a qualitative study based on a phenomenological approach. The target population included all substance-dependent individuals in Shahrekord County who were one year post-addiction rehabilitation in 2021. From this population, 15 individuals were selected using a purposive and snowball sampling method. Data were collected through semi-structured interviews, and thematic analysis was used for data analysis. **Results:** From the total data collected, three main categories were extracted: achievements, work as a factor in continued recovery, and future prospects. The job-related achievements of the substance-dependent individuals included independence, self-concept, planning, consultation, hardworking, spirituality, increased income, and the acquisition of knowledge and expertise. Work as a factor in continued recovery included the sub-category of work preventing pathological thoughts. Future prospects included the sub-categories of future career advancement, the support of others, and changing one's living environment. **Conclusion:** Based on the findings of this research, individuals recovering from addiction have gained the ability to envision a future career path. By leveraging the job support of others, financial planning, and environmental changes, these recovering individuals can facilitate their own progress and growth.

Keywords: Job prospects, Recovery, Addiction

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

1. MA, Department of Counseling, Ardakan University, Ardakan, Iran.
2. Corresponding Author: Associate Professor, Department of Counseling, Ardakan University, Ardakan, Iran. Email: y.rezapour@ardakan.ac.ir
3. Ph.D. in Career Counseling, Student Counseling Center, Semnan University of Medical Sciences, Semnan, Iran.

فصلنامه علمی اعتیاد پژوهی، سال هجدهم، شماره هفتاد و چهارم، ص۱۵۶-۱۳۱، زمستان ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

چشم‌اندازهای شغلی افراد وابسته به مواد بهبودیافته پس از بازگشت به شغل: یک مطالعه کیفی

مرضیه درعلی[۱]، یاسر رضاپور میرصالح[۲]، مجتبی سلطانی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۶

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی چشم‌اندازهای شغلی افراد وابسته به مواد بهبودیافته پس از بازگشت به شغل انجام شد. **روش:** پژوهش حاضر کیفی و مبتنی بر رویکرد پدیدارشناسی بود. جامعه هدف شامل همه افراد وابسته به مواد یک سال پس از بازتوانی اعتیاد شهرستان شهرکرد در سال ۱۴۰۰ بود که ۱۵ نفر از آن‌ها به شیوه نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی انتخاب شدند. جمع‌آوری داده‌ها با روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و برای تحلیل داده‌ها از تحلیل مضمون استفاده شد. **یافته‌ها:** از مجموع داده‌ها،۳ مقوله اصلی تحت عنوان دستاوردها، شغل عامل تداوم بهبودی و چشم‌انداز آینده استخراج گردید. دستاوردهای شغلی افراد وابسته به مواد شامل استقلال، خودپنداره، برنامه‌ریزی، مشورت، سخت‌کوشی، معنویت، ارتقاء درآمد و کسب دانش و تخصص بود. شغل عامل تداوم بهبودی دربرگیرنده‌ی زیر مقوله‌های شغل مانع از افکار بیمارگونه بود و چشم‌اندازآینده شامل زیر مقوله‌های ارتقاء جایگاه شغلی در آینده، حمایت دیگران و تغییر محیط زندگی بود. **نتیجه‌گیری:** براساس یافته‌های این پژوهش، افراد بهبودیافته از اعتیاد در مسیر پیشرفت شغلی توانایی چشم‌انداز آینده شغلی را کسب کرده‌اند. افراد بهبودیافته با بهره‌گیری از حمایت شغلی دیگران، برنامه‌ریزی‌های مالی و تغییرات محیطی قادر خواهند بود که موجبات پیشرفت و رشد خود را فراهم آورند.

کلیدواژه‌ها: چشم‌اندازهای شغلی، بهبودی، اعتیاد

۱. کارشناسی ارشد، گروه مشاوره، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران.

۲. نویسنده مسئول: دانشیار، گروه مشاوره، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران. پست الکترونیک: y.rezapour@ardakan.ac.ir

۳. دکتری مشاوره شغلی، مرکز مشاوره دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی سمنان، سمنان، ایران.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

مقدمه

اعتیاد به مواد مخدر[1] به عنوان یکی از اصلی‌ترین و جدی‌ترین مسائل اجتماعی است که تمام جنبه‌های زندگی شخص را تحت تأثیر قرار می‌دهد و پیامدهای روان‌شناختی، خانوادگی، اجتماعی را به دنبال دارد (دوی و سینگ[2]، ۲۰۲۳). اعتیاد به مواد مخدر باعث آسیب در زمینه‌های وجودی شخصیت و آسیب اجتماعی می‌شود که این امر مشکلات اجتماعی، خانوادگی و اقتصادی را به دنبال دارد (مام شریفی و همکاران، ۱۳۹۹). اعتیاد به مواد مخدر و از دست دادن شغل ارتباط نزدیکی با هم دارند. افرادی که بیش از حد مواد مصرف می‌کنند بیشتر احتمال دارد که بیکار شوند و احتمال کمتری دارد که دوباره شغل خود را به دست آورند (لیندنر[3] و همکاران، ۲۰۲۴). مصرف مواد مخدر به طور مداوم می‌تواند بر مسائل شغلی تأثیر منفی بگذارد و موجب اخراج، کاهش عملکرد شغلی و غیبت از محل کار شود (درعلی و همکاران، ۱۴۰۳). با این حال، بررسی‌ها نشان داده است که افراد با سابقه قبلی وابستگی به مواد پس از ترخیص از مرکز بازپروری با مشکلاتی مواجه می‌شوند که یکی از این مشکلات یافتن شغل است که این امر می‌تواند ناشی از فقدان مهارت حرفه‌ای (شفیع[4] و همکاران، ۲۰۱۹) و ناتوانی در یافتن شغل مناسب (علی‌پور اسدآبادی و نامدارپور، ۱۴۰۲) باشد.

ازآنجایی‌که شغل بخش مهمی از بهبودی برای بسیاری از افراد مبتلا به بیماری‌های مزمن ازجمله اختلالات مصرف مواد[5] است، اشتغال و داشتن شغل مناسب می‌تواند روند بهبودی افراد را تسهیل کند و سلامت روانی را افزایش دهد. همچنین، بسیاری از پیامدهای مثبت برای این افراد پیش‌بینی می‌کند و افراد شاغل در مقایسه با افراد بیکار میزان عود کمتر و نرخ پرهیز بالاتری را تجربه می‌کنند. مزایای مهم اشتغال شامل کاهش فعالیت مجرمانه، بهبود درآمد و بهبود توانایی‌ها است. بیکاری تأثیر منفی بر رفاه روانی دارد و اشتغال برای افرادی که به دنبال بهبودی هستند اولویت مهمی است (هاریسون[6] و همکاران، ۲۰۲۰).

1. substance addiction
2. Devi & Singh
3. Lindner
4. Shafie
5. substance use disorders
6. Harrison

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

با وجود شواهد روشن مبنی بر اهمیت اشتغال در دوران مصرف و بعد از آن، توجه به اشتغال و رشد مسیر شغلی[1] مصرف‌کنندگان امری حیاتی است. رشد مسیر شغلی از شکل‌گیری سرسختانه هویت شغلی درونی و رشد شغلی بیرونی ناشی می‌شود (هوکسترا[2]، ۲۰۱۱). رشد مسیر شغلی به جنبه‌های قابل رشد فردی مانند بروزرسانی مداوم دانش و مهارت‌ها، ارتقا توانایی و استعدادها، شایستگی افراد برای معرفی خود درصحنه‌های اجتماعی مرتبط با مشاغل و عملکرد مؤثر افراد در محیط کار مرتبط است (توماسینی[3]، ۲۰۱۵). پیشرفت شغلی از طریق ارتقاء عملکرد و توانایی فرد، افزایش دستمزد و ساعت کاری به وجود می‌آید که در نهایت منجر به ارتقاء جایگاه شغلی می‌شود (زاچر[4] و همکاران، ۲۰۱۵). رشد مسیر شغلی فردی فرآیندی است برای افزایش قابلیت اشتغال فردی به منظور تحقق شغل مورد نظر و به افراد کمک می‌کند تا آینده شغلی خود را برنامه‌ریزی کنند تا شرکت و کارکنان مربوطه بتوانند خود را به طور مطلوب توسعه دهند (نیاتی[5] و همکاران، ۲۰۲۱).

همچنین، پژوهش‌ها فرض کرده‌اند که کاهش بهره‌وری و در پی آن نتایج ضعیف شغلی ناشی از تأثیرات اختلالات مصرف مواد بر توانایی‌های شناختی مهم در محیط کار است. افراد مبتلا به اختلالات مصرف مواد ممکن است به دلیل تبعیض یا انگ نتایج نامطلوب شغلی را تجربه کنند. کارفرمایان ممکن است به دلیل ترس از عود و همچنین تبعیض بین افراد دارای سابقه مصرف مواد مخدر و افراد عادی از استخدام افراد بیکار با سابقه مصرف مواد دوری کنند که این مسئله بر رشد مسیر شغلی افرادی که سابقا وابستگی به مواد داشته‌اند، اثرگذار باشد (بالدوین[6] و همکاران، ۲۰۱۰). بررسی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که عواملی همچون داشتن سابقه کیفری در بین افراد با سابقه وابستگی به مواد (چینتاکریندی[7] و همکاران، ۲۰۱۵)، فقدان مهارت‌های حرفه‌ای و عدم یافتن شغل مناسب (علی‌پور اسدآبادی و نامدارپور، ۱۴۰۲) بر مسیر اشتغال و درآمد افراد تأثیر منفی

1. career prospects
2. Hoekstra
3. Tomassini
4. Zacher
5. Niati
6. Baldwin
7. Chintakrindi

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

می‌گذارد. از سوی دیگر، پژوهش‌ها نشان دادند که برنامه‌ریزی شغلی (پرنگلی[1] و همکاران، ۲۰۱۸)، ایجاد فرصت‌های شغلی (معصومی، ۱۴۰۲)، تنوع در فرصت‌ها و فعالیت‌های اقتصادی (احدی و همکاران، ۱۴۰۱) و حمایت‌های دولتی از بازتوانان اعتیاد (والی و ویلیامسون[2]، ۲۰۲۳) نیز از عوامل اثرگذار بر طی شدن مسیر درمان و خروج زودهنگام از برنامه درمانی است. نتایج پژوهش شفیع و همکاران (۲۰۱۹) نیز نشان داد که نوعی از مشاوره شغلی برای مداخله در مسئله بیماری و جلوگیری از عود اعتیاد و ارتقا خودپنداره افراد با سابقه وابستگی به مواد اثرگذار بوده است. به علاوه، عواملی همچون مهارت‌های شغلی و داشتن شغل در گذشته (شیخ‌الاسلامی و همکاران، ۱۳۹۹)، افزایش امید شغلی در بین افراد در حال بهبودی (قاضی عسگر و رضاپور، ۱۴۰۲)، حمایت‌های شغلی پس از ترک اعتیاد (خمرنیا و پیوند، ۱۳۹۷)، حمایت‌های اجتماعی در راستای کسب درآمد (کاستیلو و روسرسیون[3]، ۲۰۱۹) و تجربیات کاری مثبت پس از بهبودی باعث افزایش ماندگاری بهبودی و پرهیز از عود بهبودیافتگان می‌شود. با توجه به تأثیرات فراگیر اعتیاد و اثرگذاری منفی آن بر روند ابعاد مختلف زندگی و به ویژه شغلی، توجه و بررسی به عوامل اثرگذار و موانع پیش رو در مسیر و پیشرفت شغلی در بین افراد دارای اعتیاد و بهبودیافتگان حائز اهمیت است. بر همین اساس، مطالعه حاضر با هدف پاسخ به این سؤالات از بهبودیافتگان انجام گرفته است که چشم‌اندازهای شغلی را پس از بازگشت به شغل چگونه تفسیر می‌کنند.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش حاضر کیفی و مبتنی بر تحلیل مضمون بود. جامعه آماری پژوهش حاضر افراد وابسته به مواد یک سال پس از بازتوانی اعتیاد در استان چهارمحال و بختیاری شهرستان شهرکرد بود. روش نمونه‌گیری پژوهش حاضر به صورت هدفمند و گلوله برفی بود. از آنجایی که در پژوهش‌های کیفی حجم نمونه قابل‌محاسبه نیست، مصاحبه‌ها تا

1. Prangley
2. Whaley & Williamson
3. Castillo & Resurreccion

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا کرد. در این پژوهش، پس از مصاحبه با ۱۳ نفر داده‌ها به حالت اشباع رسید و انجام مصاحبه متوقف گردید، اما پس از اشباع، مصاحبه با دو نفر دیگر جهت پربارتر کردن مفاهیم نیز انجام شد. به طور کلی، ۱۵ نفر در پژوهش شرکت کردند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته استفاده شد و به طور میانگین هر مصاحبه حدود ۱ ساعت به طول انجامید. در روش نیمه‌ساختاریافته، سؤالات از قبل طراحی‌شده مورد استفاده قرار می‌گیرند که هدف آن کسب اطلاعات عمیق از شرکت‌کنندگان است. در این نوع از مصاحبه سؤالات با (چرا) آغاز شده و مصاحبه‌شوندگان باید توضیح بیشتری در خصوص پاسخ‌های خود ارائه دهند. ملاک‌های ورود به مطالعه شامل افرادی که یک سال از زمان ترک مواد مخدر آن‌ها گذشته بود (به دلیل بررسی گستردگی مسیر شغلی)، افراد بالای ۳۰ سال، و تعهد به رازداری و رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش را بود. ملاک‌های خروج شامل عدم همکاری در حین انجام پژوهش بود. در این پژوهش، روش تحلیل مضمون جهت تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه از استفاده شد. بر اساس دیدگاه لینکلن و گوبا[1]، چهار معیار قابلیت اعتبار، قابلیت انتقال‌پذیری، قابلیت اطمینان و تأییدپذیری صحت علمی پژوهش‌های کیفی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در پژوهش حاضر، اعتبارسنجی یافته‌ها از طریق به‌کارگیری سه متخصص حوزه اعتیاد کدگذاری یافته‌ها بررسی و تائید شد. همچنین، تعداد چهار نفر از شرکت‌کنندگان پژوهش نیز کدگذاری را تائید کردند. این مطالعه توسط کمیته اخلاق دانشگاه یزد مورد ارزیابی قرارگرفت و دارای کد اخلاق به شماره (IR.YAZD.REC.1400.029) است.

یافته‌ها

ویژگی‌های جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان در جدول ۱ ارائه شده است.

1. Lincoln & Guba

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

جدول ۱: مشخصات جمعیت شناختی افراد مصاحبه‌شونده

کد	جنسیت	سن	تحصیلات	وضعیت تأهل	شغل	مدت‌زمان مصرف	مدت‌زمان بهبودی
۱	مرد	۳۵	فوق‌دیپلم	مجرد	طراح دکوراسیون داخلی	۵ سال	۹ سال
۲	مرد	۶۱	اول دبیرستان	متأهل	بازنشسته اداره برق	۳۰ سال	۱۶ سال
۳	مرد	۵۵	دوم راهنمایی	متأهل	قهوه خونه	۱۰ سال	۱۵ سال
۴	مرد	۳۵	دیپلم	متأهل	سرپرست کارگاه جوشکاری	۱۲ سال	۹ سال
۵	مرد	۴۰	لیسانس	متأهل	کارگاه دسته‌بندی خشکبار	۱۱ سال	۱۶ سال
۶	مرد	۳۰	لیسانس	مجرد	مکانیک	۸ سال	۲ سال
۷	مرد	۳۷	دیپلم	متأهل	راننده	۱۵ سال	۶ سال
۸	مرد	۵۲	دیپلم	متأهل	مشاور املاک	۱۶ سال	۱۳ سال
۹	مرد	۵۲	دیپلم	متأهل	شرکت پیمانکاری فضای سبز	۲۰ سال	۱۶ سال
۱۰	مرد	۴۳	لیسانس	متأهل	عطاری	۱۵ سال	۹ سال
۱۱	زن	۴۱	دیپلم	متأهل	مدیر داخلی کمپ ترک اعتیاد	۵ سال	۲ سال
۱۲	زن	۴۰	دیپلم	متأهل	آشپز کمپ ترک اعتیاد	۲ سال ۴ ماه	۲ سال ۵ ماه
۱۳	مرد	۳۲	دیپلم	مجرد	تعمیرکار کولر و نقاش ساختمان	۹ سال	۸ سال
۱۴	مرد	۳۳	سیکل	مجرد	سرکارگر شرکت	۶ سال	۷ سال
۱۵	مرد	۵۴	دیپلم	متأهل	تعمیرکار موتور	۲۰ سال	۱۴ سال

پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق ابزار مصاحبه، در مرحله اول متن همه مصاحبه‌ها به صورت خط به خط تحلیل و کدگذاری شد. پس از ادغام کدهای تکراری در چند مرحله، چشم‌اندازهای شغلی افراد وابسته به مواد بهبودیافته پس از بازگشت به شغل در ۱۲ مفهوم اولیه و ۱۲ مقوله فرعی تحت عنوان استقلال، خودپنداره، برنامه‌ریزی، مشورت، سخت‌کوشی، معنویت، ارتقاء درآمد، کسب دانش و تخصص، شغل مانع از افکار بیمارگونه، ارتقاء جایگاه شغلی در آینده، حمایت دیگران، تغییر محیط زندگی و سه مقوله اصلی شامل دستاوردها، شغل عامل تداوم بهبودی، چشم‌انداز آینده طبقه‌بندی شد. نتایج حاصل از فرایند تحلیل و کدگذاری داده‌ها در جدول ۲ ارائه شده است

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

جدول ۲: مضامین استخراج‌شده از محتوای مصاحبه با نمونه موردپژوهش

مفاهیم اولیه	مقوله فرعی	مقوله اصلی
اتکا به توانمندی خود باعث ارتقا اوضاع مالی، مسئولیت‌پذیری، خودمختاری	استقلال	دستاوردها
خودآگاهی، باور به توانایی، علاقه، خود کارآمدی بالا، احساس ارزشمندی پس از کسب پیروزی‌های کوچک	خودپنداره	
دقت در انتخاب‌های صحیح، نقشه‌ریزی صحیح، یادگیری مدیریت مالی	برنامه‌ریزی	
کاربرد مشورت و تجربیات دیگران در توسعه شغلی	مشورت	
کوشش، عزم و اراده، استقامت	سخت‌کوشی	
رسیدن به معنویت، اعتقاد به معجزه خداوند، حس کردن خداوند	معنویت	
شغل آزاد، درآمد بیشتر، شغل دوم برای افزایش درآمد	ارتقاء درآمد	
ادامه تحصیل متناسب با تخصص شغلی، کسب تجربه و دانش	کسب دانش و تخصص	
شغل به عنوان یک عامل تسهیل‌گر برای پاکی رهجویان جدید، تداوم	شغل مانع از افکار	شغل عامل
بهبودی درگرو شاغل بودن، شغل عاملی برای دوری از افکار بیمارگونه	بیمارگونه	تداوم بهبودی
هدف‌گذاری شغلی گام به‌گام، تعیین اهداف رشدی، انتخاب راهبرد شغلی، برنامه‌ریزی مالی برای افزایش رفاه، سیر تکاملی ارتقاء شغل	ارتقاء جایگاه شغلی در آینده	چشم‌انداز آینده
حمایت شغلی دیگران، حمایت همدردان	حمایت دیگران	
توسعه شغل، آینده‌نگری برای پیشرفت فرزندان، تغییر موقعیت مکانی	تغییر محیط زندگی	

در ادامه، مفاهیم طبقات مختلف بررسی و تشریح می‌شود.

۱. دستاوردها

دستاوردهای افراد وابسته به مواد شامل استقلال، خودپنداره، برنامه‌ریزی، مشورت، سخت‌کوشی، تجربه، احساس ارزشمندی به دلیل کسب موفقیت‌های خرد، معنویت، ارتقاء درآمد و کسب دانش و تخصص است. آنچه بهبودیافتگان با انجام عملکرد متناسب و حرفه‌ای در شروع و ادامه مسیر شغلی به دست آورده‌اند و رسیدن به دستاوردها نیازمند یک تلاش شجاعانه مداوم، اعتماد به توانمندی خود، غلبه بر ترس، کشف اطلاعات جدید و تسلیم نشدن است.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

استقلال

این مقوله شـــامل اتکا به توانمندی خود باعث ارتقا اوضـــاع مالی، مســـئولیت‌پذیری، خودمختاری است. استقلال به معنای خودمختاری، بی‌نیازی و عدم تکیه به دیگران است، ولی به‌منظور جدایی از دیگران نیســـت بلکه خود را تکیه‌گاه اصـــلی قرار دادن و داشـــتن شـخصـیت محکم و با اعتماد به نفس بالاسـت که برای انجام کارها و یا رسـیدن به اهداف مصمم است، هرچند در این راه هوشمندانه از کمک دیگران استفاده می‌کند.

مصـاحبه‌شـونده کد ۱ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "در زمان مصـرف دائم برای دیگران کـار می‌کردم و گـاهی پولم را نمی‌دادن ولی بعـد از پـاکی کـارهـای طراحی دکوراسیون داخلی تحویل می‌گرفتم و هم در کار و هم از لحاظ مالی مستقل بودم."

مصـاحبه‌شـونده کد ۲ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "در زمان مصـرف از طرف مدرســه پســرم نامه داده بودند برای جلســه اولیا و مربیان به برادرم گفتم تو به جای من برو برادرم گفت تو را دعوت کردند من برم؟ اما الآن پس از بهبودی تمام مسئولیت زندگی بر عهده من است و من کاملاً می‌دانم باید چه‌کارهایی انجام بدهم."

خودپنداره

مقوله خودپنداره شـــامل مفاهیم خودآگاهی، باور به توانایی، علاقه خود کارآمدی بالا، و احســـاس ارزشـــمندی پس از کســـب پیروزی‌های کوچک اســـت. تصـــوری که هر فرد از استعداد و توانایی خود در ذهن دارد.

مصـاحبه‌شـونده کد ۱۱ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "می‌دانم که توانایی انجام خیلی از کارها را دارم و کاملاً از پس اداره کردن کمپ برمی‌آیم و استرسی برای شکست و عدم موفقیت ندارم."

مصـاحبه‌شـونده کد ۱۳ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "یک مدت کوتاهی برای یادگیری تعمیرات کولر رفتم ســـریع تا هر چیزی را می‌دیدم یاد می‌گرفتم چون خودم می‌دانستم توانایی کار فنی‌ام عالیه."

مصـاحبه‌شـونده کد ۷ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "وقتی‌که پاک شـدم بیکار بودم و هیچ دارایی نداشـتم اما با حمایت یکی از اطرافیان مشـغول به کار شـدم اولش هیچ

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

انگیزه‌ای نداشتم ولی به دلیل مشکلات مالی مجبور شدم ادامه بدم و سر ماه که حقوقم را گرفتم باعث ایجاد جرقه کوچکی در من شـــد که به درد خانواده‌ام می‌خورم به خاطر این احساس مفید بودن کار ادامه دادم و خداروشکر ارتقاء پیدا کردم و الآن راضی‌ام."

برنامه‌ریزی

مقوله برنامه‌ریزی شامل مفاهیم دقت در انتخاب‌های صحیح، نقشه‌ریزی صحیح و یادگیری مدیریت مالی اســـت. فرایند تفکر و انجام منظم و دقیق کارها در رابطه با فعالیت‌های لازم برای رسیدن به هدف مطلوب است.

برنامه‌ریزی یک رویداد منحصـر به فرد نیسـت که دارای یک ابتدا و انتهای مشـخص باشد، بلکه یک فرایند مستمر، دائمی و منعکس‌کننده تغییرات و درصدد رسیدن به اهداف مدنظر است. بنابراین، برنامه‌ریزی باید به صورتی انجام گیرد که منجر به ایجاد عادت‌های سازنده شود و مانند یک تابلوی راهنما مسیر رسیدن به اهداف را به ما نشان دهد.

مصـاحبه‌شـونده کد ۵ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "من و خانمم هر دو شـاغل هســـتیم بعد از پاکی با کمک خانمم شـــروع کردم به انجام برنامه‌ریزی و مدیریت مالی و توانستم اولیه‌های زندگی را تأمین کنم."

مصـاحبه‌شـونده کد ۴ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "من مدیریت و برنامه‌ریزی نداشـتم در زمان مصـرف فقط سـعی می‌کردم مواد مصـرفیم را تهیه کنم، ماشـین نداشـتم و وسـیله‌ی رفاهی کم داشـتم اما الآن خدا را شـکر با برنامه‌ریزی و پس‌انداز یک ماشـین دارم یه حداقل پس‌اندازی دارم که زندگی‌ام را تأمین کنم."

مصـاحبه‌شـونده کد ۶ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "من برنامه‌ریزی روزانه دارم یک سری کارهای من روتینه مانند اینکه هرروز باید برم سرکار و... ولی یک سری کارها خارج از برنامه است می‌نویسم و شب چک می‌کنم که کدام را انجام دادم و کدام را انجام ندادم که در لیسـت بعدی بیارم با کمک برنامه به همه کارهایم می‌رسـم و هرروز خودم را برای رسیدن به موفقیت نزدیک‌تر می‌بینم."

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

مشورت

این مقوله شامل مفاهیم کاربرد مشورت و تجربیات دیگران در توسعه شغلی است. مراجعه به افراد آگاه و مطلع و بهره‌گیری از تجارب و آگاهی دیگران برای راه‌یابی به حل مسئله است که منجر به پیشرفت و موفقیت انسان می‌گردد.

مصاحبه‌شونده کد ۴ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "بزرگ‌ترین اصلی که من در زمان مصرف ازش غافل بودم مشورت بود اینکه خودمحور بودم همیشه می‌گفتم که میدانم چیکار می‌کنم اما نمی‌دانستم و شکست می‌خوردم چون‌که تنهایی می‌خواستم انجام بدم اما امروز این‌گونه نیست تنها نیستم و خیلی‌ها کنار من هستند و من می‌توانم برای موفقیت شغلی با آن‌ها مشورت کنم."

مصاحبه‌شونده کد ۹ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "من در جامعه جایگاهی نداشتم، با کسی رفت آمدی نداشتم، صحبت نمی‌کردم اما الآن با خیلی از افرادی که تجربه دارند صحبت می‌کنم و اینکه بخواهم کاری انجام بدهم مثل خرید و فروش ماشین، ملک یا توسعه شغل با آن‌ها مشورت می‌کنم دیگر خودسرانه عمل نمی‌کنم."

سخت‌کوشی

این مقوله شامل مفاهیم کوشش، عزم و اراده و استقامت است. کار کردن مداوم در زمان طولانی برای رسیدن به اهداف از پیش تعیین‌شده.

مصاحبه‌شونده کد ۱۰ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "بعد از پاکی توانایی جسمی‌ام بیشتر شد و این انگیزه‌ای شد برای کار و تلاش بیشتر."

معنویت

معنویت دربرگیرنده مفاهیم موفقیت‌های خرد انگیزه‌ای برای پیشرفت و احساس ارزشمندی پس از کسب پیروزی‌های کوچک است. معنویت ما را با خدا، جهان هستی، موجودات و دیگر انسان‌ها پیوند می‌دهد. بهبودیافتگان با کمک معنویت به زندگی خود معنا می‌دهند و انسان معنوی صلح‌طلب، مدافع حقوق بشر و صرفاً به فکر بهبود رفاه و آرامش بشری هستند و برای اصلاحات اجتماعی تلاش می‌کنند. در نهایت، انسان معنوی فراتر از دنیای مادی قدم برمی‌دارد و با کل کائنات در ارتباط است.

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

مصاحبه‌شونده کد ۵ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "من خیلی در مسیر شغلی لاک‌پشتی حرکت می‌کنم و خانمم بارها اعتراض کرده اما من معتقدم هر چیزی در رزق من باشد خداوند در مسیر زندگی‌ام قرار دارد و به مرور به آن‌ها می‌رسم نیازی برای تلاش زیاد نیست."

کسب دانش و تخصص

این مقوله شامل مفاهیم رسیدن به معنویت، اعتقاد به معجزه خداوند و حس کردن خداوند است. بهبودیافتگان با کسب دانش علمی و تخصص در شغل به دنبال دستیابی رشد مسیر شغلی هستند.

مصاحبه‌شونده کد ۶ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "عاشق مکانیکی بودم بعد از پاکی مدتی در فن‌آوران شهرکرد کنار یکی از مکانیک‌های مشهور کارکردم و الآن مغازه مکانیکی دارم و خداروشکر درآمد خوبی دارد."

مصاحبه‌شونده کد ۱۲ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "از بچگی دوست داشتم درس بخوانم ولی با وجود مشکلات مالی که در خانواده بود و درگیر اعتیاد شدم نتوانستم به آرزویم برسم اما از زمانی که ترک کردم در رشته آشپزی درس می‌خوانم و در کمپ ترک اعتیاد آشپز هستم."

۲. شغل عامل تداوم بهبودی

شغل عامل تداوم بهبودی دربرگیرنده‌ی زیر مقوله‌های شغل مانع از افکار بیمارگونه و عزت نفس است. اشتغال‌زایی نقش مهمی در فراموشی و جدایی افراد وابسته به مواد از مواد مخدر دارد. بنابراین، شغل دو اثر کلی در زندگی بهبودیافتگان دارد اول این‌که موجب سلامت جسم می‌شود و فرد را از مصرف مواد مخدر و عود مجدد دور می‌کند. دوم، سلامت روح را به دنبال دارد و موجب کسب آرامش، تمرکز خیال، افزایش احساس عزت نفس، انگیزه سعی و کوشش و دوری از افکار بیمارگونه و نومیدانه می‌شود.

شغل مانع از افکار بیمارگونه

این مقوله شامل مفاهیم شغل به عنوان یک عامل تسهیل‌گر برای پاکی رهجویان جدید و تداوم بهبودی درگرو شاغل بودن، شغل عاملی برای دوری از افکار بیمارگونه است. افراد

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

بعد از بهبودی بیشترین زمان روزانه را مشغول کار هستند کار کردن نه تنها برای کسب درآمد، بلکه باعث دوری از افکار پوچ، بیهوده و بیمارگونه می‌گردد.

مصاحبه‌شونده کد ۱ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "صبح زود میرم سرکار شب خسته میام و می‌خوابم از بس غرق کار هستم وقت نمی‌کنم به مواد مخدر فکر کنم کاملاً ذهنم معطوف به کار هست."

مصاحبه‌شونده کد ۳ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "شاغل بودن باعث شد که لغزش نکنم و پاکیم ادامه داشته باشد. درگیر کار بودم دیگر در خیابان به افرادی که مصرف‌کننده بودند نگاه نمی‌کردم، جاهایی که مواد مصرف می‌کردند اصلاً نمی‌رفتم، کاری به بقیه نداشتم سرم در لاک خودم بود صبح که بیدار می‌شدم هدفم این بود سرکار بروم و شب که می‌آمدم خانه بمانم و تنهایی برای من چه در خانه باشم چه در خیابان باشم جایی که مشغول نباشم هزارتا فکر نامربوط و مخرب می‌آید در سرم که این کار را انجام بده آن کار را انجام بده خودم را غرق کارکردم که لغزش نکنم."

مصاحبه‌شونده کد ۱۰ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "بیکاری عذاب‌دهنده است مثلاً امروز می‌گوید برو آنجا فلان کار را انجام بده فردا برو جای دیگر و فلان کار مخرب و ناپسند انجام بده که در بیکاری آن حالت طبیعی که باید داشته باشم را ندارم اما زمانی که مشغول کار هستم هدفم بر روی کار و اینکه چگونه عملکرد بهتری داشته باشم، متمرکز است."

مصاحبه‌شونده کد ۱۱ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "صبح که بیدار می‌شوم و کارهای خانه را انجام می‌دهم بعد از آن بیکارم و برای اینکه فکرم سمت مواد مخدر نرود میام سرکار و حسابی درگیر می‌شوم."

مصاحبه‌شونده کد ۴ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "شغل جوشکاری تمرکز و دقت می‌خواهد زمانی که مصرف‌کننده بودم دقت و تمرکز لازم را نداشتم اما با قطع مصرف این مشکل حل شد و کیفیت کاریم افزایش پیدا کرد."

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

۳. چشم‌انداز آینده

چشم‌انداز آینده شامل زیر مقوله‌های ارتقاء جایگاه شغلی، حمایت دیگران و تغییر محیط زندگی است. چشم‌انداز تصویری جذاب از آینده مطلوب است که والاترین آرمان‌های یک فرد را به زبانی روشن، مستدل و اطمینان‌بخش بیان می‌کند. آینده‌ای که متعهد می‌شوند آن را خلق نمایند، چراکه ارزش‌های آن‌ها در تصویر آینده‌ای که می‌خواهند و نسبت به آن تعهد دارند نهفته است. چشم‌اندازها آرمان‌های شخصی افراد را به بار می‌نشانند، تصویری بزرگ از جایی که می‌روند خلق می‌کنند و فعالیت‌های روزانه آن‌ها را معنادارتر می‌کنند.

ارتقاء جایگاه شغلی در آینده

این مقوله شامل هدف‌گزاری شغلی گام به گام، تعیین اهداف رشدی، انتخاب راهبرد شغلی، برنامه‌ریزی مالی برای افزایش رفاه و سیر تکاملی ارتقاء شغل می‌شود. ارتقاء جایگاه شغلی باعث افزایش انگیزه بهبودیافتگان می‌شود.

مصاحبه‌شونده کد ۱ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: " ۵ سال آینده اینکه از لحاظ تجربی در زمینه کاری پیشرفت کنم و تحصیلاتم که تمام شد می‌خواهم یک شرکت تأسیس نمایم."

مصاحبه‌شونده کد ۱۰ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "یک سری برنامه‌ریزی‌هایی برای ۵ سال آینده دارم اینکه بتوانم کسب و کاری راه‌اندازی کنم که از نظر مالی و اجتماعی پیشرفت کنم الگویی باشم برای خانواده و اطرافیان که مثل من آسیب نبینند و راه سالمی را انتخاب نمایند."

مصاحبه‌شونده کد ۷ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "هدف شغلی من این است که پایه یک رانندگی بگیرم و در جایگاه شغلی ارتقاء پیدا کنم، سخنرانی انگیزشی و بازاریابی شبکه‌ای انجام بدهم، کمک کنم به کسانی که وابسته به مواد هستند یا باوری به این زندگی ندارند تا به زندگی برگردند."

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

حمایت دیگران

حمایت دیگران شامل حمایت شغلی دیگران و حمایت همدردان است. ایجاد اشتغال و استقلال مالی نقش بسزایی در پذیرش افراد وابسته به مواد بهبودیافته توسط جامعه و خانواده دارد بنابراین، بهبودیافتگان به دنبال راه‌اندازی کارگاه‌ها و مشاغلی هستند که از همدردان خود حمایت کنند.

مصاحبه‌شونده کد ۱۰ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "این در ذهنم می‌گذرد که کارگاهی داشته باشم و به مرور به افرادی که تازه پاک شدند کمک نمایم و برای شروع با حقوق کم حمایتشان کنم چون اوایل پاکی پول زیاد وسوسه‌شان می‌کند."

مصاحبه‌شونده کد ۵ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "وقتی‌که تازه پاک شده بودم و می‌خواستم وارد محیط کار شوم خیلی اذیت شدم به من کار نمی‌دادند و بی‌پول بودم همیشه شرمنده زن و بچم می‌شدم آن موقع با خودم عهد کردم که یه روز آنقدر پولدار شوم و بتوانم دست افرادی که تازه پاک شدن را بگیرم و خداروشکر الآن توانستم این کار را انجام بدهم."

تغییر محیط زندگی

تغییر محیط زندگی شامل مفاهیم توسعه شغل، آینده‌نگری برای پیشرفت فرزندان و تغییر موقعیت مکانی است.

مصاحبه‌شونده کد ۴ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "برنامه‌ریزی کردم ۷ سال آینده که اوضاع مالیم بهتر شد قصد دارم یک کارگاه جوشکاری در استان دیگر بزنم تا بتوانم به افراد دیگر کمک کنم و فرصت شغلی ایجاد کنم."

مصاحبه‌شونده کد ۴ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "چند سال آینده می‌خواهم برم اصفهان زندگی کنم برای ایجاد بستر مناسب برای فرزندانم که از لحاظ علمی و شغلی پیشرفت بهتری داشته باشند.

مصاحبه‌شونده کد ۵ تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند: "تا ۱۰ سال آینده که خانمم بازنشست شود برنامه من این هست که کلاً از شهرکرد برم روستا کشاورزی کنم و از طبیعت لذت ببرم."

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی کیفی چشم‌اندازهای شغلی افراد وابسته به مواد بهبودیافته پس از بازگشت به شغل انجام گرفت. در بخش یافته‌ها، ابعاد این نتایج به سه مقوله اصلی دستاوردها، شغل عامل تداوم بهبودی، چشم‌انداز آینده منتهی شد که در ادامه به تبیین هر یک از آن‌ها پرداخته شده است.

نتایج به‌دست‌آمده از مصاحبه‌های صورت گرفته نشان داد که دستاوردها یکی از مقوله‌های شناسایی‌شده برای افراد وابسته به مواد یک سال پس از بازتوانی اعتیاد بود که شامل زیر مقوله‌های «استقلال»، «خودپنداره»، «برنامه‌ریزی»، «مشورت»، «سخت‌کوشی»، «معنویت»، «ارتقاء درآمد» و «کسب دانش و تخصص» بود. این یافته با نتایج حاصل از پژوهش‌های آسمانی کناری و همکاران (۱۳۹۹) مبنی بر تأثیر عواملی همچون استقلال در رأی، شناخت و فهم اعتیاد، میل به تغییر ازجمله عوامل مهم در ترک اعتیاد؛ خمرنیا و پیوند (۱۳۹۷) مبنی بر تأثیر عوامل فردی، جنسی، اقتصادی و خانوادگی در بازگشت به اعتیاد؛ فلاح و همکاران (۱۳۹۷) مبنی بر تأثیر عوامل روان‌شناختی همچون حمایت و پذیرش، بهره‌گیری از منابع کمکی و خودشناسی بر پایداری در ترک؛ جربان و نجفیان‌پور (۱۴۰۱) مبنی بر استفاده از روش‌های درمانی بکار گرفته‌شده برای ترک اعتیاد به مواد مخدر در کنار دارودرمانی مشاوره و درمان‌های گروهی به صورت نظام‌مند و منظم؛ توکلی قوچانی و همکاران (۱۳۹۳) مبنی بر دلایل اقدام به ترک؛ بست[1] و همکاران (۲۰۲۰) مبنی بر نقاط قوت و موانع زندگی در بهبودی؛ چن[2] و همکاران (۲۰۱۹) و کاستیلو و روسرسیون (۲۰۱۹) مبنی بر تجربیات افراد را در بهبود اعتیاد پس از درمان؛ ساکر[3] و همکاران (۲۰۱۹) مبنی بر اشتغال به عنوان بخشی از سرمایه بازیابی به عنوان یکی از نقاط قوت در ارتباط با وضعیت بهبودیافتگان از اعتیاد؛ والی و ویلیامسون (۲۰۲۳) مبنی بر اعطای حمایت‌های دولتی به بهبودیافتگان و کاواچی[4] و همکاران (۱۹۹۶) که بیانگر بهبود شرایط فردی، اقتصادی و اجتماعی افراد بعد از ترک اعتیاد بود، همخوان بود. نتایج پژوهش توکلی

1. Best
2. Chen
3. Sahker
4. Kawachi

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

قوچانی و همکاران (۱۳۸۸) اگرچه به صورت مستقیم به بررسی دستاوردهای ترک اعتیاد نپرداخته است، ولی از آن جهت که بیانگر این بود که انگیزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فردی برای اقدام به ترک تاثیرگذار هستند، می‌تواند هم‌راستا با نتایج به‌دست‌آمده باشد، چراکه مقوله‌های شناسایی‌شده در راستای همین انگیزه‌ها هستند. همچنین، نتایج حاصل از پژوهش طراحی و همکاران (۱۳۹۲) اگرچه به دستاوردهای بازتوانی اعتیاد نپرداخته‌اند، با این‌حال از آن جهت که بیانگر نقش عوامل اقتصادی مانند بیکاری و مشکلات عاطفی در بازگشت دوباره به اعتیاد بود، می‌تواند هم‌راستا با پژوهش حاضر تلقی گردد.

به نظر می‌رسد افرادی که تمایل زیادی به ترک اعتیاد دارند و خودشان پیش‌قدم می‌شوند دارای انگیزه‌های اقتصادی، فردی و اجتماعی هستند (لوشر[1] و همکاران، ۲۰۲۰؛ توکلی قوچانی و همکاران، ۱۳۸۸). درواقع، بازتوانی اعتیاد افراد بهبودیافته را به انگیزه‌هایشان نزدیک می‌کند. از سوی دیگر، بسیاری از مصرف‌کنندگان کارکردهای فردی، اجتماعی و اقتصادی خود را از دست می‌دهند و از خانواده و جامعه طرد می‌شوند که در پی آن منبع درآمد خود را نیز از دست می‌دهند (جوادی و پیله‌وری، ۱۳۹۶). بنابراین، این افراد پس از بهبودی در تلاش‌اند تا کارکردهای خود را بازیابی کنند و در نتیجه قابل پذیرش است که مقوله‌هایی مانند استقلال، ارتقاء درآمد و احساس ارزشمندی بعد از ترک اعتیاد از تجارب آن‌ها به دست آید. همچنین، به نظر می‌رسد عدم خودبسندگی مهم‌ترین مانع در ترک اعتیاد باشد (لوشر و همکاران، ۲۰۲۰؛ توکلی قوچانی و همکاران، ۱۳۹۳)، در حالی که ترک اعتیاد می‌تواند همراه با تجربه خوشایند کفایت‌مندی، خودپنداره مثبت، کاهش هزینه‌های زندگی و دریافت بازخوردهای مثبت از جانب اطرافیان و همچنین دریافت حمایت از نزدیکان شود (کین[2]، ۲۰۰۲؛ توکلی قوچانی و همکاران، ۱۳۹۳). علاوه بر این، پس از رهایی از مواد مخدر، احساس خوش‌بینی، خودکارآمدی، قدرت، امید به آینده و مقاومت در برابر وسوسه‌ی بازگشت مجدد در بهبودیافتگان افزایش می‌یابد (نوریان نجف‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۱). بنابراین، قابل‌پذیرش است که تجارب فرد شامل ارتقاء درآمد، ادراک مشورت و تجربه باشد. در نتیجه،

1. Lüscher
2. Keane

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

می‌توان در مجموع گفت که انگیزه‌های زیربنایی ترک اعتیاد در کنار پیامدهای بازتوانی اعتیاد می‌تواند منجر به ادراک دستاوردهای برای افراد گردد.

نتایج نشان داد که شغل عامل تداوم بهبودی از دیگر مقوله‌های شناسایی‌شده برای افراد وابسته به مواد یک سال پس از بازتوانی اعتیاد بود که شامل زیر مقوله "شغل مانع از افکار بیمارگون" بود. این یافته از پژوهش با پژوهش‌های معصومی (۱۴۰۲) مبنی بر اشتغال به عنوان یکی از عوامل پیشگیری از اعتیاد؛ احدی و همکاران (۱۴۰۱) مبنی بر ایجاد فرصت‌های شغلی در جلوگیری از عود مجدد؛ قاضی عسگر و رضاپور (۱۴۰۲) مبنی بر افزایش امید شغلی به وسیله تقویت آموزه‌های مذهبی و اخلاقی، حمایت‌های مالی و عاطفی؛ شیخ‌الاسلامی و همکاران (۱۳۹۹) مبنی بر توجه به مهارت‌های شغلی جهت جلوگیری از عود مجدد؛ مارتینلی[1] و همکاران (۲۰۲۰) مبنی بر توجه به جنبه‌های مختلف زندگی از جمله اشتغال پس از بهبودی از اعتیاد؛ والی و ویلیامسون (۲۰۲۳) مبنی بر ایجاد فرصت‌های یکسان شغلی در محل کار، امکانات اقتصادی، زندگی مستقل و حمایت‌های شغلی پس از بهبودی؛ سوئیتر و ویلفونگ[2] (۲۰۲۱) مبنی بر اشتغال پیش‌بینی کننده استمرار زنان در بهبودی از اعتیاد؛ ساکر و همکاران (۲۰۱۹) مبنی بر اشتغال به عنوان پیش‌بینی کننده‌ی بهبودی پس از درمان؛ کاستیلو و روسرسیون (۲۰۱۹) مبنی بر عوامل مؤثر در بهبودی شامل به دست آوردن شغل، کسب درآمد، انجام مسئولیت‌ها بر روند بهبودی مصرف‌کنندگان، به طور غیرمستقیم همسو بود.

شغل برای بزرگسالان چیزی بیش از یک فیش حقوقی است. اشتغال باعث کسب درآمد، ایجاد محیط اجتماعی سازگار و برنامه‌ریزی روزانه می‌شود (والتون و هال[3]، ۲۰۱۶؛ رودریگز[4]، ۲۰۰۲؛ راس و میروسکی[5]، ۱۹۹۵). شغل علاوه بر درآمد مزایای بی‌شماری را به دنبال دارد. سلامت جسمی و روانی فرد، فعالیت منظم ساختاری، افزایش ارتباط اجتماعی، کاهش سطح استرس و موقعیت اجتماعی ایده آل تنها بخشی از این مزایا هستند (بارتلی[6]، ۱۹۹۴). اشتغال به عنوان عنصر اصلی درمان اعتیاد و نتیجه درمان موفق است،

1. Martinelli
2. Suiter & Wilfong
3. Walton & Hall
4. Rodriguez
5. Ross & Mirowsky
6. Bartley

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

زیرا سبب می‌شود تا افراد درگیر مواد پس از درمان مهارت‌های اجتماعی خود را بهبود بخشیده و کسب درآمد کنند (والتون و هال، ۲۰۱۶). در واقع، اشتغال سبب می‌شود فرد پس از بهبودی از حمایت مالی برخوردار شود (سینکان[1] و همکاران، ۲۰۱۷). بهبودیافتگانی که پس از درمان به کار گرفته می‌شوند، کنترل بیشتر بر زندگی خود دارند و نیز افسردگی کمتری را گزارش می‌کنند (کینگری[2]، ۱۹۹۷). در همین راستا، لوکفلد[3] و همکارانش (۲۰۰۴) نیز نشان دادند که اشتغال و خدمات مربوط به آن با فراهم کردن دریچه‌ای برای ورود به یک شبکه اجتماعی سالم و پربار سبب تسریع بهبودی برای مصرف‌کنندگان مواد می‌شود. همچنین، پلات[4] (۱۹۹۷) دریافت که شغل موجب ورود فرد بهبودیافته به دنیای واقعی می‌شود. علاوه بر این، بهبود عملکرد، افزایش اعتماد به نفس، رفاه اقتصادی، وضعیت اجتماعی و انگیزه در محیط کار از جمله مزایای اشتغال برای افراد بهبودیافته است (شوتنفلد[5] و همکاران، ۱۹۹۲). علاوه بر این، اشتغال با بهبود روابط اجتماعی، افزایش احساس تعلق به اجتماع‌های گوناگون، درگیر شدن در شبکه‌های مختلف و تعاملات اجتماعی سبب بهبود آسیب‌های اجتماعی و فردی می‌شود (نوریان نجف‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۱). در نتیجه، می‌توان چنین بیان کرد که شغل به عنوان یکی از علل تداوم بهبودی شناخته می‌شود. همچنین، این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین (نظیر پرنگلی و همکاران، ۲۰۱۸؛ پتری[6] و همکاران، ۲۰۱۴؛ ریچاردسون[7] و همکاران، ۲۰۱۲؛ بالدوین و همکاران، ۲۰۱۰؛ لودت و وایت[8]، ۲۰۱۰؛ باند[9] و همکاران، ۲۰۰۱) همسو بود.

نتایج نشان داد که چشم‌انداز آینده از دیگر مقوله‌های شناسایی‌شده برای افراد وابسته به مواد یک سال پس از بازتوانی اعتیاد بود که شامل زیر مقوله‌های «ارتقاء جایگاه شغلی در آینده»، «حمایت دیگران» و «تغییر محیط زندگی» بود. این یافته از پژوهش با پژوهش‌های نجات و باقریان (۱۳۹۸) مبنی بر تعدیل گرایش به اعتیاد از طریق چشم‌انداز زمان، خودکارآمدی و اخلاقمندی؛ بدیع و همکاران (۱۴۰۱) مبنی بر حمایت اجتماعی و

1. Sinakhone
2. Kingree
3. Leukefeld
4. Platt
5. Schottenfeld
6. Petry
7. Richardson
8. Laudet & White
9. Bond

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

الگوهای ارتباطی خانواده به عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های جلوگیری از عود مجدد اعتیاد؛ رضازاده عسگری (۱۴۰۱) مبنی بر تأثیر سبک زندگی در بازگشت به اعتیاد؛ شاطریان و همکاران (۱۳۹۳) مبنی بر تأثیر خانواده شامل سابقه اعتیاد در خانواده و تعداد افراد خانواده بر عود اعتیاد؛ و لودت و وایت (۲۰۰۸) مبنی بر تأثیر حمایت‌های اجتماعی، معنویت، مذهبی بودن، معنای زندگی در روند بهبودی اعتیاد، با این یافته به طور غیرمستقیم همسو بودند.

در تبیین این یافته می‌توان گفت چشم‌انداز آینده بیانگر نگرشی است که هدف آن در نهایت دستیابی به اهداف بلندمدت به جای ماندن افراطی در زمان حال است. در واقع، به ترکیب آینده پیش‌بینی‌شده در زمان حال اشاره دارد (زیمباردو[1] و همکاران، ۲۰۱۲). چشم‌انداز به نوعی آینده را آرزو، انتظار و نگاه فردی به دوردست زندگی توصیف می‌کنند. تجسم آینده بر فرایندهای هدف‌گذاری و انگیزه فرد اثرگذار است تا آنجا که می‌توان آن را نیرومندترین عامل تأثیرگذار بر رفتار یا یک صفت شخصیتی انگیزشی-شناختی دانست که درنتیجه یادگیری در بافت‌های مختلفی همچون خانواده، مدرسه و اجتماع شکل می‌گیرد (ملو و ورل[2]، ۲۰۱۵). نقش غیر قابل انکار چشم‌انداز آینده را در میزان امید و رضایت فرد نمی‌توان نادیده گرفت. نگاه به آینده می‌تواند برنامه‌ریزی و دستیابی به اهداف آینده را مشخص کند و تمرکز و وظیفه‌شناسی را افزایش دهد (دویدی و راستوج[3]، ۲۰۱۶). زمانی که افراد بتوانند پیامدهای آینده رفتار فعلی خود را پیش‌بینی کنند، در مقایسه با دیگر دیدگاه‌های زمانی تمایل به پرخاشگری، افسردگی و اضطراب کمتری دارند و از طرفی تمایل دارند خلاق‌تر، پرانرژی‌تر باشند و دارای عزت‌نفس بالاتری هم خواهند بود (مک الهران[4]، ۲۰۱۲). در واقع، چشم‌انداز زمان با دستاوردهای مثبتی از جمله دستاوردهای روحی، بهزیستی روانی و عدم تمایل به رفتارهای پرخطر مانند مصرف مواد مخدر همراه است (نجات و باقریان، ۱۳۹۸). در نتیجه، به نظر می‌رسد که افراد بهبودیافته از اعتیاد با بهبود وضعیت اشتغال نسبت به آینده امیدوارتر شده و تمایل

1. Zimbardo
2. Mello & Worrell
3. Dwivedi & Rastogi
4. McElheran

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

کمتری به بازگشت به اعتیاد خواهند داشت. علاوه بر این، چشم‌انداز آینده با جنبه‌های مهم زندگی ازجمله پیشرفت تحصیلی و بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی مرتبط است و موجب افزایش رفاه و عملکرد مثبت افراد می‌شود (زالسکی[1] و همکاران، ۲۰۰۱).

علاوه بر این، چشم‌انداز آینده سبب می‌شود تا شخص با توجه به ارزش‌های خود تصویری مطلوب و جذاب از آینده ترسیم کند و با تمام قوا به سمت آن حرکت کند. چشم‌انداز را می‌توان به معنای یک نیروی محرک دانست. فرد وابسته به مواد پس از بهبودی در مسیر شغلی خود به دنبال کسب تجربه و تخصص است، چراکه سودای ارتقاء جایگاه اقتصادی و اجتماعی را در سر دارد. فردی که تا دیروز از جامعه رانده‌شده امروز به دنبال اثبات خود در همین جامعه است. بنابراین، به دنبال ساختن تصویری از آینده و مشخص کردن اهداف بلندمدت به برنامه‌ریزی مالی می‌پردازد و با تمرکز بر برنامه مرحله به مرحله به سوی آرمان‌های خود گام برمی‌دارد. موفقیت وی نه تنها با افزایش رضایت از زندگی، خودمختاری و افزایش سرآمد ذهنی همراه است، بلکه انگیزه بسیار قوی برای همدردان فرد وابسته به مواد است. کسانی که باورشان نسبت به گذشته به سبب مصرف مواد و تغییرات جسمی و روحی درهم‌شکسته و اکنون با ترقی بهبودیافتگانی که در مسیر شغلی خود به درجات شغلی جامع پسند و معتبر می‌رسند، به برنامه‌ریزی جهت‌دار برای آینده امیدوار می‌شوند و این امر سبب می‌شود که چشم‌انداز آینده افراد را به دنیای خطرپذیری دعوت کند و احتمال بازگشت به دوره تخریب را کاهش دهد.

در کل، می‌توان نتیجه گرفت افراد مصرف‌کننده‌ی مواد مخدر پس از بهبود دچار مشکلات شغلی متعددی هستند که رشد مسیری شغلی یکی از پیامدهای اعتیاد برای این افراد است. برای افراد بهبودیافته از اعتیاد، چشم‌انداز آینده شغلی یکی از جنبه‌های رشد مسیر شغلی است که شامل جنبه‌های ارتقاء جایگاه شغلی، حمایت دیگران و تغییر محیط زندگی است. در واقع، اعتیاد و پیامدهای آن بر اشتغال و ارزش‌های شغلی افراد مصرف‌کننده پس از بهبودی نیز تأثیرگذار است. افراد بهبودیافته با بهره‌گیری از حمایت شغلی دیگران، هدف‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مالی و تغییرات محیطی قادر خواهند بود

1. Zaleski

سال هجدهم، شماره ۷۴، زمستان ۱۴۰۳
Vol. 18, No. 74, Winter 2025

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

که موجبات پیشرفت و رشد خود را فراهم آورند. علاوه بر این، انگیزه‌های شخصی و داشتن چشم‌انداز شغلی سبب بهبود رشد مسیر شغلی افراد بهبودیافته می‌شود. بنابراین، ضروری است نهادهای مربوطه اقدامات لازم را جهت فراهم آوری شروع و گسترش شغل برای بهبودیافتگان فراهم آورند.

این پژوهش دارای محدودیت‌هایی ازجمله عدم وجود سؤالات استاندارد و ساختارمند برای مصاحبه، محدودیت در طراحی سؤالات پژوهش، تأثیرات فرهنگی و قومیتی بر رشد مسیر شغلی افراد بهبودیافته و عدم بررسی بسیاری از عوامل مؤثر بر رشد مسیر شغلی ازجمله زمینه‌های خانوادگی، اجتماعی و تحصیلی بود. بنابراین، به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌شود عوامل بسیاری از جمله وضعیت اقتصادی، فرهنگ و ارزش‌های خانوادگی در رشد مسیر شغلی مؤثر است و به بررسی عمیق آن‌ها پرداخته شود و همچنین تأثیرات خرده‌فرهنگ‌ها و استفاده از روش‌های طولی برای دستیابی به نتایج پایدارتر استفاده شود.

منابع

احدی، رضا؛ محمدی، شهرام و طغرانگار، حسن (۱۴۰۱). عوامل اجتماعی مؤثر بر اعتیاد به مواد مخدر صنعتی (مطالعه موردی: شهر زنجان). *پژوهش‌های حقوقی*، *۲۱* (۴۹)، ۳۴۳-۳۱۵.

آسمانی کناری، مجتبی؛ شفیع‌آبادی، عبدالله؛ نعیمی، ابراهیم و فرشی رادور، فردین (۱۳۹۹). بررسی کیفی و نظام‌مند عوامل مؤثر در ترک اعتیاد مردان کارتن‌خواب در شهر تهران. *مجله علوم پزشکی رازی*، *۲۷* (۸)، ۹۵-۷۸.

بدیع، علی؛ مکوندی، بهنام؛ بختیارپور، سعید و پاشا، رضا (۱۴۰۱). نقش الگوهای ارتباطی خانواده، حمایت اجتماعی، تاب‌آوری و استرس در پیش‌بینی خودکارآمدی ترک اعتیاد. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، *۱۶* (۶۳)، ۱۶۶-۱۴۵.

توکلی قوچانی، حمید؛ شجاعی زاده، داوود و مظلوم، سید رضا (۱۳۸۸). بررسی مقایسه‌ای عوامل مرتبط با اقدام به ترک اعتیاد در گروه‌های مراجعین به کلینیک‌های ترک اعتیاد استان خراسان شمالی ۱۳۸۶. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، *۱۷* (۲)، ۴۳-۳۲.

توکلی قوچانی، حمید؛ نیکنامی، شمس‌الدین؛ امین شکروی، فرخنده و حجت، سید کاوه (۱۳۹۳). انطباق برخی سازه‌های مدل‌های رفتاری با دلایل اقدام به ترک اعتیاد: یک مطالعه کیفی. *نشریه آموزش و سلامت جامع*، *۱* (۴)، ۳۱-۲۲.

جربان، منصوره و نجفیان‌پور، بانودخت (۱۴۰۱). مقایسه سلامت روان در دو گروه ترک اعتیاد به شیوه خودیاری و متادون درمانی. *فصلنامه ایده‌های نوین روانشناسی*، *۱۵* (۱۹)، ۹-۱.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

جوادی، سیدمحمدحسین و پیله وری، اعظم (۱۳۹۶). بررسی تجربه زیسته مصرف‌کنندگان بی‌خانمان: پژوهشی کیفی. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، *۱۱* (۴۱)، ۴۸-۲۷.

خمرنیا، محمد و پیوند، مصطفی (۱۳۹۷). علل بازگشت به اعتیاد به مواد مخدر و راهکارهای پیشنهادی در مراجعه‌کنندگان به مراکز ترک اعتیاد: یک مطالعه کیفی. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، *۱۷* (۶)، ۵۲۳-۵۳۸.

درعلی، مرضیه؛ رضاپور میرصالح، یاسر و سلطانی، مجتبی (۱۴۰۳). تبیین نحوه رشد مسیر شغلی و موانع آن یکسال پس از بازتوانی اعتیاد: یک مطالعه کیفی. *مجله سلامت جامعه*، *۱۸* (۱)، ۵۷-۴۶.

رضازاده عسگری، سارا (۱۴۰۱). پیش‌بینی بازگشت به مصرف مواد بر اساس طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و سبک زندگی در بیماران تحت درمان نگهدارنده با متادون. *فصلنامه ایده‌های نوین روانشناسی*، *۱۲* (۱۶)، ۱۲-۱.

شاطریان، محسن؛ منتی، رستم؛ کسانی، عزیز و منتی، والیه (۱۳۹۳). عوامل مرتبط با عود اعتیاد در بیماران مراجعه‌کننده به مراکز ترک اعتیاد شهر ایلام. *مجله دانشگاه علوم پزشکی ایلام*، ۲۲ (۶)، ۱۶۵-۱۷۳.

شیخ‌الاسلامی، علی؛ یاقوتی زرگر، حسن و محمدی، نسیم (۱۳۹۹). مقایسه شغل (درآمد معین) و مهارت‌های شغلی بهبودیافتگان از اعتیاد باسابقه بازگشت و عدم بازگشت. *مجله علوم روان‌شناختی*، *۱۹* (۹۶)، ۱۶۴۵-۱۶۳۷.

طراحی، محمدجواد؛ انصاری، حسین؛ حیدری، کاظم؛ شرهانی، اسعد؛ اکرمی، رحیم و هلاکویی نائینی، کورش (۱۳۹۲). بررسی دیدگاه کارشناسان ترک اعتیاد و معتادان خودمعرف مراجعه‌کننده به مراکز ترک اعتیاد شهر خرم‌آباد در مورد عوامل مرتبط با عود اعتیاد سال ۱۳۸۹. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، *۱۲* (۴)، ۳۰۸-۲۹۹.

علی‌پور اسدآبادی، فرشته و نامدارپور، فهیمه (۱۴۰۲). شناسایی عوامل مؤثر در بازگشت مجدد زنان بهبودیافته از اعتیاد به مواد مخدر: یک مطالعه کیفی. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، *۱۷* (۶۸)، ۶۸-۴۷.

فلاح، بهار؛ قربان شیرودی، شهره و زربخش بحری، محمدرضا (۱۳۹۷). عوامل پایداری در ترک: نتایج تجارب زیسته معتادان مرد بهبودیافته از عدم بازگشت به مصرف مواد. *پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*، ۵(۱۷)، ۱۰۸-۵۷.

قاضی عسگر، زهراالسادات و میرصالح رضاپور، یاسر (۱۴۰۲). اثربخشی مداخله مبتنی بر امید شغلی بر افزایش امید شغلی در افراد وابسته به مواد در حال بهبودی. *فصلنامه اعتیادپژوهی*، *۱۷* (۶۸)، ۲۷۸-۲۴۹.

مام شریفی، پیمان؛ جامه بزرگ، عاطفه و تکجو، جاوید (۱۳۹۹). اثربخشی توان‌بخشی شناختی برافزایش عملکردهای توجه و حافظه در معتادان وابسته به هروئین. *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، *۱۴* (۵۵)، ۲۴۳-۲۲۹.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

معصومی، جواد (۱۴۰۲). شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر رواج مصرف مواد مخدر در جوامع روستایی دهستان بناب، استان زنجان. *تحقیقات ترویج و توسعه روستایی، ۱*(۱)، ۴۱-۲۷.

نجات، پگاه و باقریان، فاطمه (۱۳۹۸). نقش خودکارآمدی، چشم‌انداز زمان و فشار همرنگی در گرایش به سوءمصرف مواد و سیگار کشیدن در دانشجویان. *دو فصلنامه روانشناسی معاصر*، ۱۴(۲)، ۳۷-۲۶.

نوریان نجف‌آبادی، محمد؛ احمدی، سیروس؛ بهشتی، سید صمد و صرامی فروشانی، حمیدرضا (۱۴۰۱). بررسی رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی بر ترک موفق اختلال مصرف مواد مخدر و روان‌گردان‌ها در شهر اصفهان. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ۱۱(۲)، ۹۲-۷۱.

References

Baldwin, M. L., Marcus, S. C., & De Simone, J. (2010). Job loss discrimination and former substance use disorders. *Drug and Alcohol Dependence*, *110*(1-2), 1-7.

Bartley, M., (1994). Unemployment and ill health: Understanding the relationship. *Journal of Epidemiology and Community Health, 48*(4), 333-337.

Best, D., Vanderplasschen, W., & Nisic, M. (2020). Measuring capital in active addiction and recovery: the development of the strengths and barriers recovery scale (SABRS). *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy, 15*(1), 40.

Bond, G. R., Resnick, S. G., Drake, R. E., Xie, H., McHugo, G. J., & Bebout, R. R. (2001). Does competitive employment improve nonvocational outcomes for people with severe mental illness?. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 69*(3), 489-501.

Castillo, T. C., & Resurreccion, R. (2019). The recovery experience: Stress, recovery capital, and personal views on addiction and recovery in posttreatment addiction recovery. *Philippine Journal of Psychology*, *52*(1), 103-126.

Chen, Z., Singla, K., Gibson, J., Can, D., Imel, Z. E., Atkins, D. C.,Georgiou,P,.& Narayanan, S. (2019, May). Improving the prediction of therapist behaviors in addiction counseling by exploiting class confusions. *In ICASSP 2019-2019 IEEE International Conference on Acoustics, Speech and Signal Processing (ICASSP) (pp. 6605-6609). IEEE.*

Chintakrindi, S., Porter, J., Kim, C., & Gupta, S. (2015). An examination of employment and earning outcomes of probationers with criminal and substance use histories. *Sage Open*, *5*(4), 1-19.

Devi, S., & Singh, S. (2023). Risk Factors for Drug Addiction: A Review. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, *14*(3), 383-387.

Dwivedi, A., & Rastogi, R. (2016). Future time perspective, hope and life satisfaction: A study on emerging adulthood. *Jindal Journal of Business Research, 5*(1), 17-25.

Harrison, J., Krieger, M. J., & Johnson, H. A. (2020). Review of Individual Placement and Support Employment Intervention for Persons with Substance Use Disorder. *Substance Use & Misuse*, *55*(4), 636-643.

Hoekstra, H. A. (2011). A career roles model of career development. *Journal of Vocational Behavior*, *78*(2), 159-173.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

Kawachi, I., Troisi, R. J., Rotnitzky, A. G., Coakley, E. H., & Colditz, G. A. (1996). Can physical activity minimize weight gain in women after smoking cessation?. *American Journal of Public Health, 86*(7), 999-1004.

Keane, H. (2002). *What's wrong with addiction?.* Melbourne University Publish.

Kingree, J. B. (1997). The role of vocational behaviors preceding and during 12-step oriented treatment. *Journal of Substance Abuse Treatment,14*(6), 575–579.

Laudet, A. B., & White, W. (2010). What are your priorities right now? Identifying service needs across recovery stages to inform service development. *Journal of Substance Abuse Treatment, 38*(1), 51–59.

Laudet, A. B., & White, W. L. (2008). Recovery capital as prospective predictor of sustained recovery, life satisfaction, and stress among former poly-substance users. *Substance Use & Misuse*, *43*(1), 27-54

Leukefeld, C., McDonald, H. S., Staton, M., & Mateyoke-Scrivner, A. (2004). Employment, employment-related problems, and drug use at drug court entry. *Substance Use & Misuse, 39*(13-14), 2559-2579.

Lindner, S. R., Scarpa, S., McCarty, D., & Lundgren, L. (2024). Addiction severity and re-employment in Sweden among adults with risky alcohol and drug use. *Journal of Substance Use and Addiction Treatment*, *156*, 209178.

Lüscher, C., Robbins, T. W., & Everitt, B. J. (2020). The transition to compulsion in addiction. *Nature Reviews Neuroscience*, *21*(5), 247-263.

Martinelli, T. F., Nagelhout, G. E., Bellaert, L., Best, D., Vanderplasschen, W., & van de Mheen, D. (2020). Comparing three stages of addiction recovery: Long-term recovery and its relation to housing problems, crime, occupation situation, and substance use. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, *27*(5), 387-396.

McElheran, J. J. (2012). *Time perspective, well-being, and hope.* (Doctoral dissertation). University of Alberta.

Mello, Z. R., Worrell, F. C. (2015). The Past, the Present, and the Future: A Conceptual Model of Time Perspective in Adolescence. In: Stolarski M., Fieulaine N., van Beek W. (eds). *Time Perspective Theory; Review, Research and Application. Springer, Cham*.

Niati, D. R., Siregar, Z. M. E., & Prayoga, Y. (2021). The effect of training on work performance and career development: the role of motivation as intervening variable. *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal): Humanities and Social Sciences*, *4*(2), 2385-2393.

Petry, N. M., Andrade, L. F., Rash, C. J., & Cherniack, M. G. (2014). Engaging in job-related activities is associated with reductions in employment problems and improvements in quality of life in substance abusing patients. *Psychology of Addictive Behaviors, 28*(1), 268-275.

Platt, J. J. (1997). Vocational rehabilitation of drug abusers. In G. A. Marlatt & G. R. VandenBos (Eds.), *Addictive behaviors: Readings on etiology, prevention, and treatment* (pp. 759–801). (Reprinted from "Psychological Bulletin," 117, 1995, pp. 416–433). American Psychological Association.

Prangley, T., Pit, S. W., Rees, T., & Nealon, J. (2018). Factors influencing early withdrawal from a drug and alcohol treatment program and client perceptions of successful recovery and employment: a qualitative study. *BMC Psychiatry*, *18*, 301.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]
[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]

Richardson, L., Wood, E., Montaner, J., & Kerr, T. (2012). Addiction treatment-related employment barriers: The impact of methadone maintenance. *Journal of Substance Abuse Treatment, 43*(3), 276-284

Rodriguez, E. (2002). Marginal employment and health in Britain and Germany: Does unstable employment predict health?. *Social Science & Medicine, 55*(6), 963–979.

Ross, C., & Mirowsky, J. (1995). Does employment affect health?. *Journal of Health and Social Behavior, 36*(3), 230–243.

Sahker, E., Ali, S. R., & Arndt, S. (2019). Employment recovery capital in the treatment of substance use disorders: Six-month follow-up observations. *Drug and Alcohol Dependence*, *205*, 107624.

Schottenfeld, R. S., Pascale, R., & Sokolowski, S. (1992). Matching services to needs: Vocational services for substance abusers. *Journal of Substance Abuse Treatment, 9*(1), 3–8.

Shafie, A. A. H. Bin, Wahab, H. B. A., Rahimi, M. K. A. Bin, Sukor, N. B., Mohd, S. N. B. M. Y., Yasin, N. B. M., & Miskam, N. A. B. A. (2019). The Effectiveness of Nada's Career Counseling Model towards Career Maturity and Self-Concept of Former Drug Addicts: A Qualitative Study. *International Journal of Research in Business and Social Sciences, 9*(6), 229–246.

Sinakhone, J. K., Hunter, B. A., & Jason, L. A. (2017). Good job, bad job: The employment experiences of women in recovery from substance abuse. *Work, 57*(2), 289-295.

Suiter, S. V., & Wilfong, C. D. (2021). Addiction, recovery, and work: Surviving the daily grind. *Work*, *68*(1), 149-159.

Tomassini, M. (2015). Reflexivity, self-identity and resilience in career development: Hints from a qualitative research study in Italy. *British Journal of Guidance & Counselling, 43*(3), 263-277.

Walton, M. T., & Hall, M. T. (2016). The effects of employment interventions on addiction treatment outcomes: a review of the literature. *Journal of Social Work Practice in the Addictions, 16*(4), 358-384.

Whaley, B. A., & Williamson, P. (2023). The Americans with Disabilities Act, addiction, and recovery. *Journal of Vocational Rehabilitation*, *58*(3), 299-305.

Zacher, H., Ambiel, R. A., & Noronha, A. P. P. (2015). Career adaptability and career entrenchment. *Journal of Vocational Behavior, 88*, 164-173.

Zaleski, Z., Cycon, A., & Kurc, A. (2001). Future time perspective and subjective well-being in adolescent samples. *In P. Schmuck & K. Sheldon (Eds.), Life goals and well-being: Towards a positive psychology of human striving (pp. 58-67).* Göttingen, Germany: Hogrefe & Huber Publishers, 58.

Zimbardo, P., Sword, R., Sword, R. (2012). *The time cure: Overcoming PTSD with the new psychology of time perspective therapy. San Francisco, CA: Wiley*.

[Downloaded from etiadpajohi.ir on 2026-11-25]

[DOI: 10.22034/ETI.18.74.131]